

Veronika Simoniti

Hommage trem kovčkom

1905

*Sur le pont du vaisseau il posa sa valise
Et s'assit*

Naj pride noč, odbije ura, dnevi gredo, jaz ostajam, ne, ne, rimo potrebu-
jem, si s peto tolče takt po tlaku iz granitnih kock moški pojočega, rahlo
otožnega glasu. Potem se njegovi koraki ustavijo pred sivo hišo v slabo
osvetljeni ulici, Rue Cassette. Naj pride noč, odbije ura, dnevi grejo, jaz
sem pijandura, se nasmehne, se skloni, pobere kamenček in ga zabriše
v okensko šipo. Okno se odpre in takoj za vreščavim ženskim glasom
preluknja zrak znani Alfredov žvižg.

Obiskovalec se povzpne po ozkem stopnišču in pride do vrat.

Sklôni se, se zasliši iz notranjosti.

Obiskovalec se skloni, stopi noter in se hoče zravnati, pa s hruškasto
glavo butne ob strop.

Kakeks, reče Alfred namesto obiskovalca, *sem ti rekel, da se skloni*.
Alfredova soba je tako nizka, da greš lahko naprej samo upognjen.

Kje pa živiš, ga vpraša moški hruškaste glave z buško.

*Škrta lastnica je prepolovila nadstropje, da bi pridobila več podna-
jemnikov, po dolgem in ne počez. Pišem lahko samo leže*, reče Alfred.
*Poglej si samo to okno, samo spodnjo polovico imam, zato, prosim, ne
meči kamnov v šipo, razkuril boš tastaro, ki ima kljuko tega polokna v
svojem nadstropju.*

Takrat se kot po čudežu okno odpre, Alfred se zasmije, izpod blazine poteg-
ne revolver, pomeri v oblake in ustreli skozi razprti okenski krili. Obiskovalec
se prestrašeno sesede na posteljo in Alfred se spet gromko zasmije.

Sej mi boste otroka fental, se zasliši od zunaj, na drugi strani ulice je
park, tam stoji prestrašena mama in objema svojega otroka.

Ti bom pa družga naredu, se zasmije Alfred in njegova sova, ki jo obiskovalec opazi šele zdaj, zaprhuta in poleti tik pod stropom, nevajena nizkega bivališča. Podobna sta si, sova in Alfred, oba imata pobeljeno teme od stropnega ometa.

Ven, ven, na svobodo greva, mu reče obiskovalec in čez nekaj minut že koračita po Rue Cassette in potem naprej naprej in moški hruškaste glave udarja takt ob tlak, *Povej, povej, najdi mi rimo na Naj pride noč, odbije ura, dnevi grejo, jaz ...*

... jaz karikatura, ga dopolni Alfred.

Res, pomisli Guillaume, karikatura, kultura in figura, kdo za vraga sem, govorim francosko, čutim italijansko, pojem po poljsko, sem mračnjaški pesnik ali svetel Apolonov slednik, sem ljubljen ali zavračan?

Res ne vem, zine in se šele potem zave svojih besed.

Alfred ga potegne za rokav in ga posadi na obcestni zidec. Noč je še nova.

Odpotovati moram, mu reče Guillaume. *Daleč.*

Alfred ga začudeno pogleda. *Kam? Zakaj?*

Povedal ti bom zgodbo, mu reče Guillaume, njegovi prsti se poigrajo z verižico žepne ure in njegov jezik z utripajočim vrelcem besed, tokrat ne v asonancah. *Povedal ti bom zgodbo o človeku, trgovcu, ki je odplul z ladjo ... o človeku, ki je bil kot iz škatlice, tako lepo napravljen, kot da bi obglavil kakšno manekensko lutko in smuknil v njeno obleko.*

Alfred se zasmiji, potegne iz steklenice, ki jo že ves čas drži v roki, in spet ustrelji v zrak. Moški s hruškasto glavo, avtor Alkoholov, mu sune steklenico iz rok in nadaljuje: *Ta človek odpluje z ladjo, je izseljenec iz neke ulice ... pravkar ga je zapustila ženska njegovega življenja, pobegnila mu je v Ameriko. On odpluje za njo. Sede na palubo in odloži kovček ...*

Ura v bližnji cerkvi odbije in noč mineva, sprehajalca ostajata. Stopata mimo drekseljnov in proti Rue de Fleurus, 27. Pozvonita, odpre jima hišna pomočnica in ju pospremi v jedilnico, v kateri so stene prekrите s čudovitimi slikami. *Tale je Pablova*, reče Guillaume. *Ampak zakaj so prelakirane?* vpraša Alfred.

Zato, da se bolje ohranijo, se za njunim hrbtom zasliši zvonek in hkrati globok smeh. *Gerturde, draga!* ji planeta v objem, oprosti, da prihajava ob tej neprimerni uri.

Vidva lahko prideta kadar koli, reče Gertrude in ju posadi za mizo v tej prekrasni jedilnici. *Nekoč sem povabila vse slikarje, katerih slike visijo po teh stenah, in jih posadila vsakega pod in pred svojo sliko, pa tega do konca večerje sploh niso ugotovili.*

Zrcalo ste jim nastavili za hrbet, reče Guillaume, tudi moje je zmeraj tam, za mojim hrbtom, kamor koli se obrnem, nikoli se ne morem videti.

Kriza identitete, Alfred pojasni Gertrude in ji pomežikne, že ves večer ga muči.

Hm, apatrid s tremi osebnimi imeni in dvema priimkoma, reče Gertrude. No, sicer pa tudi jaz nisem jaz, gledam se skozi druge oči. Ravno zdaj pišem avtobiografijo svoje prijateljice, ki pa v resnici govori samo o meni, gledam se skozi njene oči.

In sploh pišeš nemogoče stvari, se zakrohota Alfred.

Ti pa kar tiho bodi, mu šaljivo zabrusi junona, najprej pred svojim pragom pometi.

In medtem ko Gertrude razlaga, da se te dni ukvarja z vprašanjem, kaj da mislijo ljudje s tem, kar rečejo, se nesrečnež zazre v svoj portret, v svojo oljnato hruškasto glavo, fiksira tiste oči in oči s platna strmijo vanj, dvoboj oči je to, na eni strani Guglielmo Alberto Wladimiro Alessandro Apollinare de Kostrowitzky, na drugi Guillaume, prvi v brezbrizni in hladni negibnosti, drugi pod težo alkoholov in peresne brezčasnosti, ki leno in otožno teče pod njegovim mostom.

Alfred razloži Gertrude, da mu je Guillaume po poti pripovedoval zgodbo, in ga povabi, naj jo nadaljuje. Kje je že ostal? *Ah, seveda, nesrečni popotnik je na ladijski palubi, zdaj sede in odloži kovček. Okrog njega tavajo slepe sence, sence brez ljubezni, popotnik ve, da ga tam, kamor je namenjen, čakajo vdovski dnevi.*

Guillaume pripoveduje in pripoveduje zgodbo o nesrečnem zaljubljenecu, morskih psih, ki ob ladji prežijo na trupla, razžrta od zvezd, ali nekaj takega. Potem opazi, da njegova poslušalca, naslonjena na steno, spita, in pretrga svoj krokarski kroki. Popraska se pod oguljenim klobukom, pogleda skozi okno in zazdi se mu, da se noč že svetli. *Odhaja kot lepa mulatka, reče sam pri sebi in izza vogala se prikaže kanglar z mlekom.*

Guillaume Apollinaire se zave, da nikoli ne bo srečen. Ni ne v razkoraku ne v razcepu, ne na razpotju ne v dilemi; pravijo, da so vse stvari tri, in tudi v njegovem življenju stvari niso dvojne, temveč trojne: sam ima najmanj tri imena, za njegovega nikoli znanega in razkrita očeta so možni trije kandidati, papeški prelat, italijanski oficir in münchenski škof, njegova narodnost je poljska, italijanska in francoska, ženske njegovega življenja so bolj ali manj tri, vse seveda nesrečne ljubezni, in on je v njihovih očeh velik pesnik, odrasel pobalin ali neroden objestnež in njegov svet je trojen, ne samo resničen in neresničen, ampak tudi nadresničen. Tudi njegovo smrt zaznamuje trojnost. Najprej dvom: je umrl zaradi vojnih ran ali španske gripe? Potem nesporazum: ko tistega mračnega dne pogrebci med

žalnim sprevedom zaslišijo klice: *Dol z Guillaumom!*, se zgrozijo, ker ne vejo, da množice razjarjenih v resnici vpijejo proti nemškemu kralju Viljemu. In končno epitaf: trije verzi kaligrama, zadnje besede.

Mlekar zabinglja s kanglo, jo odloži pred vrata v dom Gertrude Stein, sede na voz in se odpelje. Potem Guillaume vstane in odide, proč, stran, iz mesta, hodi in hodi, gre naproti svoji ladji, medtem pa išče rimo. Nazadnje se zadovolji z asonanco. Ko stopi na palubo, nekdo v morje zaluča šopek in cvetje preplavi morje, kot bolečina prerase ves ocean. Moški s hruškasto glavo odloži kovček in sede. Adijo adijo.

1918

Vlak drdra skozi aprilsko pokrajino in gospod z zavihanimi brki in klobukom, ki si ga skoraj nikoli ne sname, tudi pred ženskami ne, sedi na leseni klopi ob oknu, na kolenih ima kovček, ki ga uporablja za mizico, in nekaj čečka po papirjih. Nasproti njega sedi lepo oblečen moški, vidi se, da je premožen, in radovedno pogleduje proti brkačevi pisariji. Ko ujame njegov pogled, se mu predstavi: Anžič, iz Ljubljane. Pisatelj nerazločno in brez zanimanja za morebitnega sogovornika zamomlja svoje ime izpod brkov, potem pa se spet zagleda v neprekinjeno štreno črk.

Veste, da imam doma tri Prešernove rokopise? skuša Anžič zaplesti v pogovor zamišljenega sopotnika, za katerega sumi, da bi ga to lahko pritegnilo.

Takrat oni dvigne pogled in vprašujoče usloči obrvi. *Kaj ste rekli?*

Rokopise. Ko je bil kranjski advokat, je pisal več strani dolge spise, s svojo pisavo, in še sam jih je podpisal.

Pesmi? zanima brkatega potnika.

No, ne ravno pesmi ... kupo-prodajne pogodbe, se mu nasmehne Anžič.

Pisatelj je jezen, da ga je sopotnik z zvijačo odtegnil od njegovih misli in premotil. Ne mara ljudi, ki ne znajo spoštovati zamaknjenosti v druge svetove, ki mislijo, da ti delajo uslugo, če te zmedejo z nepotrebnim govoričenjem, hočejo te rešiti, ker si se po njihovem v branje in pisanje zatekel iz obupa in ne iz užitka.

Kaj pa pišete, še naprej dreza Anžič. *Ste vi tudi literat?*

Besedilo za predavanje, končati ga moram ...

Šum spomladanskega zraka, ki sili skozi okno, se zliva z litanijo koles na tračnicah in potnika sta spet tiho, eden gleda ven, drugi kraca po listih, magma besed se vali nanje.

Poglejte, tega ne smete zamuditi, nenadoma zavpije Anžič. Pisec ga najprej ježno pogleda, potem pa se zazre skozi okno, pred in pod njim se je razgrnila

bleščeča širjava, zaslepljujoč lesket, migotanje nešteti lučk. *Tisto tam je Devin, tole tukaj Sveti Križ, spodaj Grljan in tisti grad tamle Miramar!*

Pisatelj ga ne sliši, omamljeno gleda v prelivajoči se prizor pred sabo.

Na peronu ga že čaka Regent s prijatelji. *Še dobro, da si vzel s sabo kovček z vsemi stvarmi, nikoli ne veš, če te vtaknejo v keho, boš imel najnujnejše pri sebi.*

Seveda, reče brkati mož, in stanoval bom pri Ferfolji, tako da bom imel tudi advokata pri roki, če bo stiska.

Gruča se zasmije in pospremi prišleka s postaje, posadijo ga v avto, se še sami stisnejo k njemu in odpeljejo skozi mesto, *Tamle boš imel predavanje, tamle je Delavski dom*, mu kažejo skozi okno, *tole pa je mestni center in tole sveti Anton ...*

Še prej, fantje, pa gremo na špancir pa nekaj spit v kavarno, veselo predlaga gost.

Drugi se nevidno in strahoma spogledajo; če mačka spustiš, se ne bo tako kmalu vrnil domov.

Ne, odseka Ferfolja, najprej predavanje, potem kavarne.

Avto se ustavi pred veliko meščansko hišo v drevoredu, tujec stopi ven in se razgleda naokrog, sledi gostitelju po stopnicah navzgor, v stanovanje, v katerem ga čaka Ferfoljeva žena. Potem ne more več ugovarjati, kot zapornika ga strpata v sobo za goste, materinska gospa mu prinese čaj, steklenico ruma in cigarete in da ga gostitelja ne bi motila, ga zakleneta v stanovanje in odideta ... na špancir in v kavarno.

Prijatelji! ... Ljubljana ... srce, Trst ... pljuča, obriše si pot, ... vse sile ... nébrat ... srkne iz kozarca vode, narod ... svetovni vihar ... v zanosu ... prerojeno ... pogleda nemo občinstvo ... vstajenje! Buren aplavz. Predavanje je uspelo, ljudje so že na nogah, sprejem je vroč, debate po nastopu razvnete, ko ga s kozarci refoška v roki oblegajo znanci in neznanj poslušalci. Ves čas pogleduje na uro, ura odhoda se približuje, spet bo treba na vlak in nazaj domov. Začne se poslavljeni, od Ivana Regenta, Jože Lavrenčiča, Karla Široka, od Ferfoljevih. Potem se zasuka na peti in lakoten kot peresce odide.

Gospod Cankar, gospod Cankar, kovček ste pozabili, zavpije fant rdečih las, dvigne pisateljevo prtljago in stegne roko proti njemu. Saj je čisto lahek, nič nimate v njem, se hip zatem začudi rdečelasec.

Pisatelj se nasmehne, da se mu brki še bolj zasukajo navzgor. *Samo liste od predavanja sem vzel s sabo, odgovori, ne morete reči, da to nima nobene teže.*

Prime za ročaj kovčka in še lahkotneje, kot da bi ga burja gnala, ga odpihne s prizorišča. Pogleda na uro: mogoče bo pred odhodom vlaka imel še ravno toliko časa, da gre na špancir in se ustavi v kakšni tržaški kavarni.

1939

Na zadnji sliki triptiha zagledamo suhljatega moža strogega videza, moža z okroglimi očali in tankimi brki, ki se s kovčkom spušča po stopnicah, kovček je težek, notri je strah. Njegova vsebina je bila predtem skrbno skrita v hišnem sefu, od tega trenutka pa je njegova usoda veliko bolj negotova. *Elsa, kaj mečkaš, pohiti*, zakliče proti zgornjemu nadstropju, ko privleče kovček v pritličje in si že oblači plašč. Z ulice je slutiti neslišno hitenje, neopazno naglico, neviden nemir. Elsa prihiti dol s svojim potovalkami, *Preveč si vzela, sem ti rekel, da ne bova mogla nositi*, ji očita mož, *Ne skrbi, saj greva samo v avto, iz avta na vlak in z vlaka na ladjo, mu ugovarja ona, kaj pa šele tvoja šara, kar poglej, koliko je imaš, kaj pa je v temle dodatnem kovčku?*

Pred vrati ju čaka avto, šofer jima pomaga naložiti prtljago, sedeta na zadnji sedež in se še zadnjič, samo da tega še ne vesta, odpeljeta po praških cestah. Čez čas se avto ustavi, moški v uniformi stopi k avtu in zahteva dokumente. *Max Brod*, prebere naglas, se skloni in si ogleda potnika, *Elsa Taussig*, pomenljivo doda in pogleda še sopotnico, *kam potujeta? – K sorodnikom v Karlove Vare*, se zlaže Max Brod. Vojak bolšči v prvi potni list, potem natančno pregleda še drugega, ju zapre, pomoli skozi odprtino okna in avto spelje. Rahlo si oddahneta, čeprav vesta, da sta šele na začetku zelo dolge poti.

Karte za vlak že imata, ne vesta pa, da je to zadnji vlak, ki bo odpeljal iz Prage. In ko Max Brod sedi na vlaku in se na polički za prtljago nad njim potresava prtljaga, med njo pa tisti "dodatni" kovček, ga še bolj zaskeli vest, ima se za izdajalca. Ne bo se več bojeval proti sovražniku v samem očesu ciklona, pobrisal jo je, zapustil je sionistično gibanje in tovariše, na begu je, kam, še pomisliti ne sme, da mu misel ne bi ušla iz glave in dobila oblike, oblike imena obljubljenе dežele. Toda Maxa Broda ne peče vest samo zato, ker je na begu, ampak tudi zato, ker je izdal prijatelja. Prelomil je obljubo, ki jo je dal prijatelju, ko je bil ta še živ, ni držal besede, ki mu jo je dal že pred več kot petnajstimi leti.

Namesto da bi bil Max Brod vesel, da je ubežal gotovi internaciji, čeprav ne ve, da so že dan po njegovem odhodu gestapovci butali po njegovih praških vratih, ga od znotraj razžira očitajoča kislina še bolj jedko, ko z ženo po dolgem potovanju, več kontrolam in zaporam srečno prispeta v Istanbul. Taksi zapelje na sredo potniškega пристanišča, skoraj tik ladje, ki bo odplula v svobodno deželo, in Elso stisne pri srcu, ko zraven njune ladje zagleda zasidrano nacistično plovilo, vsak hip bodo iz nje zazijale strelske line, ven pomoleli nosovi topov in sestrelili njuno

ladjo v droben prah, ki se bo za vedno polegel na bosporsko dno. Ampak ne, vse gre po sreči, ladja monotono zahupa in obala je vse tanjša, toda bolj ko plujejo na odprto, močnejše zbada Maxa Broda v drobovju, sulice vodnih pošasti se mu zasekavajo v trebuh, morski lug mu sili v želodec in ga žre do otopelosti.

Palestina, Palestina, dežela čudežev in nepričakovane rešitve. Prvi časi so težki, vendar Maxa in Elso toplo sprejmejo, poskrbijo za prenočišče, hrano in nazadnje tudi za delo. Max Brod dobi službo v gledališču Habima in čez slabo leto dobita zakonca svoje stanovanje. Zdaj je čas, da enkrat za vselej izpraznita prtljago in votle kovčke položita na kakšen odročen kraj, vrh omare ali v garderobno sobo, v kateri se bo na njih nabiral samo še prah prihodnosti. Prišel je čas, da Max Brod odpre svoj "dodatni" kovček, kot ga je nekoč v naglici poimenovala Elsa, in vzame ven verolomno, a dragoceno vsebino. Sklenje vesti se je medtem umirilo, zapeče ga le še tu in tam, kadar ga neki glas zbudi sredi noči ali ga nevidna roka prime za ramo, ko hodi po ulicah novega mesta. Del njegovega greha je že zelo daleč, na drugi celini, v nekem drugem času.

Zaklene se v svojo delovno sobo, iz kovčka vzame sveženj papirjev, pisem in drugih spisov, za katere je prijatelju pred davnimi leti obljubil, da jih bo sežgal, da jih nikoli več ne bo ugledalo človeško oko, pa jih je, ko je bil še v Pragi, vseeno objavil, na primer *Proces*, *Grad* in *Ameriko*. Zdaj pa ima pred sabo še nekaj spisov, s črnilom na roko popisanih listov, kot svetinjo jih previdno zлага na kup na svoji pisalni mizi in ravna njihove od dolge poti in uničevalskega strahu oguljene robove. Nazadnje seže še po zadnji snop, ga slovesno položi v predal, poišče ključ, da ga bo varno zaklenil, ga spravil v temo, za zdaj, ne bo izvršil drugega dela svojega greha, žrtvoval bo mrtvega prijatelja in rešil živo besedo.

Opoldansko sonce sili skozi rebraste oknice v sobo, v kateri je Max Brod sam, ali pa je mogoče z njim še motna senca postave v kotu.

Odpusti mi, Franz, reče naglas.